

Erhvervsuddannelse: Didaktik · Undervisning · Læring

Lena Bostrom
Svend Erik Schmidt

LÆRINGSSTILE

Munksgaard Danmark

Lena Boström
Svend Erik Schmidt

LÆRINGSSTILE

Munksgaard Danmark

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	7
Implementering af læringsstile	9
AMERIKANSK FORORD	11
 DEL 1	13
1 - INDLEDNING	15
Behov for overblik og begrebsforklaring	16
Krav om og lyst til at lære	17
Behov for læringsstile i praksis	17
Bogens opbygning	19
 2 - INTRODUKTION TIL BEGREBET LÆRINGSSTILE	21
Kategorisering af læringsstilteorier	22
Valg af Dunn og Dunn og fravalg af andre	27
Læringsstile ifølge David Kolb	29
Læringsstile ifølge Dunn og Dunns model	29
Læringsstile ifølge Dunn og Dunn - i en ny skandinavisk model	32
Emotioner styrer læringen	37
Emotionelle kompetencer	39
Læringsstile og kommunikation - NLP	40
NLP og nonverbal kommunikation	45
Læringsstile i en større pædagogisk sammenhæng	46
Krav om at lære - lyst til at lære	46
Læringsstile og dig selv	50
Hvad læringsstile ikke kan bruges til	56
 3 - DUNN OG DUNNS MODEL I SKANDINAVISK VERSION	59
Vågenhed	64
Miljømæssige forhold	64
Ro	65
Igangsætning	70
Følelsesmæssige faktorer	71
Bearbejdning	76
Læringskanaler	79
Psykologiske faktorer	85
Tænkestil	92
Hvad kan man træne sig til, og hvilke præferencer kan man ikke lave om på?	93
 4 - LÆRINGSSTILE PÅ ERHVERVS- UDDANNELSESOMRÅDET	95
Læringsstiltilpasset undervisning - systematisk variation	96
Læringsstilspakker	103
Kontraktprogram	105
En skole for alle læringsstile - et praktisk eksempel	107
Kan voksne lære i en gyngestol? Et eksempel fra en erhvervs- uddannelse	111
Læringsstile som redskab til livslang læring	112
Vejledningssamtale i skolen på grundlag af læringsstile	113
Studieteknik, læringsstrategier og metakognition	115
Om læringsstile og selvfølelse	115
 5 - TEST - HVORFOR OG HVORDAN?	119
Hvorfor?	119
Hvordan?	121

Risici ved at kortlægge læringsstile	123
Reflektér over testresultaterne.....	125

6 · UDDANNELSESPLANLÆGNING OG LÆRINGSSTILE	127
Uddannelsesplanlægning	127
At lede lærende.....	134
Din undervisningsstil.....	134

7 · LÆRINGSSTILE SOM KOMMUNIKATIONSREDSKAB	145
Hvad er der i dit skrivebord?	145
Fire forskellige typer	146
Læringsstile og kommunikationsmønstre – NLP og nonverbal kommunikation.....	155
Målrettet vejledning.....	156
Coaching	160

8 · FORSKNINGSGRUNDLAG MED FOKUS PÅ ERHVERVS-UDDANNELSESOMRÅDET	165
Sammenfattende international forskning.....	165
Læringsstilsforskning blandt elever i gymnasiet.....	168
Læringsstilsforskning blandt lærere i gymnasiet.....	169
Læringsstile og læreruddannelse	169
Læringsstile på videregående uddannelser	170
Læringsstile og lederskab	172
Skandinavisk forskning	172
Sammenhæng med andre pædagogiske teorier og tværvidenskabelig forskning	178

DEL 2 185

9 · KORTLÆG DIN LÆRINGSSTIL	187
Stilkort	193
Studietekniske tips og råd	195
Personlig handlingsplan.....	228
Vågenhed.....	229
Igangsætning	232
Udholdenhed.....	234
Ansvar	235
Struktur.....	235
Variation	236
Bearbejdning	236
Sociale faktorer	236
Vores sanser	237
Hjernens arbejdsområder.....	238

DEL 3 241

10 · IMPLEMENTERING AF LÆRINGSSTILE I EN HEL ORGANISATION	243
Model for implementering	243
Eksemplet fra Gauerslund Skole.....	244
Én for alle – alle for én	248
Søg mere viden	251
Referencer	253
Biografier	258
Svend Erik Schmidt.....	258
Lena Boström	258

STIKORDSREGISTER	259
-------------------------------	-----

FORORD

Mange undervisere er i de senere år blevet inspirerede af ideen om at anvende læringsstile i undervisningen. Der har været afholdt et hav af kurser i læringsstilmetoderne. Men når det er kommet til spørgsmålet om en egentlig efteruddannelse, er der blevet kigget skævt til dem: „Der er ikke noget tilstrækkelig videnskabeligt grundlag“, „Det er altså for amerikansk“, „Det er bare en smart idé fra tv“ eller „Det lyder jo som om, læringsstile er svaret på alt“, har kritikken lydt.

Selvom der findes eksempler på kurser for undervisere og udgivelser af læringsstilmateriale på markedet, der retfærdiggør denne kritik, må man ikke glemme, at der også findes en seriøs udgave af arbejdet med læringsstile. En udgave, der bygger på solid forskning og stor erfaring med læringsstile i praksis. Formålet med denne bog er at give undervisere, der ønsker at anvende læringsstile i deres undervisning, et solidt teoretisk fundament og en klar viden om, hvad læringsstile kan og ikke kan.

„Vi drukner i information, men tørster efter kundskab“.

(John Naisbitt)

Ovenstående citat kunne omformuleres til: „Vi drukner i information, men tørster efter strategier til at håndtere den“. Behovet for strategier til at håndtere information gælder ikke bare inden for uddannelse, men også i arbejdslivet og privatlivet.

Viden om læringsstile kan bruges inden for mange forskellige områder og på mange forskellige måder. I denne bog vil vi fokusere på følgende: at forstå sig selv og andre, at forstå forskelligheder, at tage udgangspunkt i styrker samt at lære at præstere bedre. Vi vil også berøre medarbejderskab og lederskab samt det at opbygge en lærende organisation.

Vi vil gerne rette en varm tak til tidligere lærer Kirsten Broby for hendes store engagement i oversættelsen af bogens mange svenske bidrag til dansk og ligeledes til udviklingskonsulent på EUC VEST Anne Mette Hede Jensen for velvilligt at stille praktiske eksempler fra EUD-undervisningen til rådighed for bogen. Vi vil også gerne takke redaktør Lissi Hansen for hendes fantastiske indsats gennem hele bogens tilblivelse. Det kræver sin kvinde at koordinere og give faglig sparring til en læringsstilforsker i Nordsverige og

en foredragsholder og konsulent i Vorbasse på én og samme tid. Det har Lissi formået på fornem vis. Tusind tak for det.

Lena Boström
Örnsköldsvik
2011

Svend Erik Schmidt
Vorbasse
2011

Implementering af læringsstile – hvor hurtigt skal vi køre?

Det er skolens ledelse, der skal være lokomotiv for projektet. Det er den, som er ansvarlig for, at toget er på rette vej og bevæger sig med en fart, der er afpasset efter forholdene.

Der findes flere typer lokomotiver og tog: Der er japanske Shinkansen-tog, som svæver hen over skinnerne med mere end 400 km/t. I spidsen af denne type tog har vi ledelsen, der helst ser projekter søsat og gennemført på rekordtid, og som måske ikke har tilstrækkelig forståelse for, at vognene (medarbejderne) skal kunne følge med.

En anden type er damptoget. Dets lokomotiv er en ledelse, der tøffer langsomt af sted og egentlig helst befandt sig længere nede i vognrækken.

Denne type ledelse frygter nye køreplaner fra regeringen og ser gerne, at alt bliver ved det gamle.

I togets forreste vogn har vi ildsjælene – de medarbejdere, der brænder efter at komme i gang og dårligt kan vente. Ledelsen skal være særlig opmærksom på denne vogn, for medarbejdere, der brænder, risikerer at brænde ud.

Lyntogsledelsen vil have en tendens til at gennemføre projektet sammen med ildsjælene fra forreste vogn for derefter at ture landet rundt til konferencer for at berette om deres fantastiske, udviklingsorienterede skole. Medarbejderne fra de øvrige vogne kan slet ikke genkende skolen i ledelsens beskrivelse, og afstanden fra lokomotivet og den forreste vogn til resten af vogntoget bliver så lang, at vognene let kører af sporet.

Dampogsledelsen vil være tilbøjelig til blot at lade den forreste vogn fare frem og i realiteten bestemme både retning og fart. Det skaber misundelse i de andre vogne og gør det svært at holde sammen på vogntoget.

I den midterste vogn befinder 'de konstruktivt kritiske' sig. Det er de gode, solide medarbejdere, der ikke hopper med på hvad som helst, men skal være sikre på, at 'det nye' er bedre end 'det gamle', inden de støtter en forandringsproces.

Lyntogsledelsen vil ofte betragte disse medarbejdere som modstandere af nye tiltag, men det er de ikke. De har stor trækraft og mange ressourcer, og den dag de vælger at slutte sig til projektet, sker der noget for alvor, og implementeringen kan lykkes.

Den bageste vogn er togets 'sovevogn'. Her befinder sig de medarbejdere, der ikke ønsker forandring. Hvis denne vogn er lang, er det vigtigt, at lokomotivet dels sagtnet farten lidt, dels stiller krav til medarbejderne i sovevognen: Hvis de ikke vil medvirke til en forandring eller en udvikling, som er besluttet på skolen, må de motiveres til at finde et andet job.

Det er afgørende, at ledelsen danner sig et billede af, hvordan medarbejderne fordeler sig i de tre vogne og afpasser farten herefter: Er der mange i den forreste vogn, lidt færre i den midterste vogn og ingen i den bageste vogn, kan toget klare en relativ høj fart. Befinder passagererne sig i højere grad i den midterste og den bageste vogn, må toget bevæge sig med en lavere fart – dog uden at ændre retningen.

God tur!

AMERIKANSK FORORD

„I welcome Lena Boström and Svend Erik Schmidt’s book. They are pioneering a much needed focus. For the last several decades educators have been grappling with two major delivery issues. First, how to be sensitive to students’ individual learning styles. Boström and Schmidt’s work stands on the shoulders of Dunn and Dunn and others who encouraged the Camelot goal of individual packets. This work is the next morphing of how to identify students’ processing preferences and strategies to assist students.

The second issue is how to balance the teachers’ sensitivities to the individual students with the needs of the class as a whole. This task might have to wait for Boström and Schmidt’s next book.“

Michael Grinder,
USA National Director of
NLP in Education.

Forestil dig en situation, hvor du skal tilegne dig noget teoretisk stof, som er svært, nyt eller måske begge dele. Det kan være skattelovgivningen, det danske retssystem, tysk grammatik, fysikkens love eller forbrændingsmotorens virkemåde. Hvordan vil du helst tilegne dig dette stof? Hvornår arbejder din hjerne bedst? Når du arbejder alene, parvist, sammen med kammerater, kolleger eller en ekspert?

Vil du foretrække at lytte til en underviser, læse i en bog, arbejde med opgaverne i praksis eller i et interaktivt computerprogram? Har du krav til de fysiske rammer? Skal der være stille eller lyd omkring dig? Vil du sidde i bløde møbler eller ved et traditionelt skrivebord? Skal der være svag eller stærk belysning? Hvad gør, at du bliver motiveret for at tilegne dig ny viden? Er det vigtigt for dig, at der er en bestemt struktur, at læreren er god eller...?

Alle disse spørgsmål drejer sig om din personlige læringsstil, og om hvordan du ved at kende denne kan blive bedre til at lære effektivt gennem hele livet.

Denne bog belyser menneskers forskelligheder, og hvordan viden om læring kan bruges til at skabe gode læringssituationer, hvad enten disse finder sted i et uddannelsesforløb, i arbejdslivet eller privatlivet.

Bogens overordnede formål er at give en videnskabelig og teoretisk baggrundsviden om og forståelse for læringsstile. Det er også et mål at supplere og udvide den pædagogiske og metodiske værktøjskasse med konkrete bud på en hensigtsmæssig anvendelse af læringsstile, så det i praksis bliver muligt at møde alle slags studerende, kursusedtagere og medarbejdere.

Bogen henvender sig primært til lærere og undervisere på ungdoms- og voksenuddannelser. Den er desuden velegnet til at give studerende indblik i deres egen og andres læringsstile for bedre at kunne tilegne sig nyt eller svært stof og for at lære at møde og forstå andre mennesker på en mere hensigtsmæssig måde. Bogen kan også med fordel anvendes af alle, der arbejder med formidling i organisationer og virksomheder.

Endelig er bogen også skrevet til dig, der i en voksen alder befinder dig i en given læringssituation. Det være som leder, medarbejder, underviser eller fagekspert inden for et område, træner, coach, forælder... Enhver, som gerne vil vide mere om at udnytte sit eget potentiale og blive bedre til at forstå og samarbejde med andre, kan have udbytte af bogen.

Behov for overblik og begrebsforklaring

Der findes en lang række teorier om læring. Selv for læringsstile findes der mange forskellige læringsstilmodeller og teorier. Fælles for disse er, at de går ud fra, at individer fungerer forskelligt i læringssituationer.

Med videnskabelige teorier i bagagen får du en anden legitimitet for, hvad du gør i undervisningen. Formålet med teorierne er ikke at sætte etiketter på mennesker. Intet menneske anvender samme strategi i alle læringssituationer. Det afhænger af, hvad man skal lære, og hvad man skal anvende sin viden til. Begrebet *læringsstile* (learning styles) er blevet flittigt anvendt i Norden gennem de seneste 15 år. Interessen har været overvældende fra såvel skoler og uddannelsesorganisationer som erhvervslivet. En indikation herpå er, at der har været ca. 45 millioner søgninger på google på ordet learning style (juli 2010). Af årsager til denne enorme interesse kan være følgende:

- 1) Samfundet er generelt blevet mere individorienteret
- 2) Uddannelsespolitisk fokuseres der på den enkelte elev (individualisering, differentiering)
- 3) Ideen om livslang læring er fremherskende
- 4) Virksomheder og organisationer har fokus på resultatorientering i et videnssamfund
- 5) Den lærende organisation er i fokus.

Læringsstilsbegrebet blev lanceret i 50'erne, og interessen for emnet var meget stor op gennem 50'erne og 60'erne. I de seneste 15 år synes læringsstilbegrebet at have fået en renæssance (Nilesen, 2006). Begrebet er hverken entydigt eller enkelt, da det er blevet behandlet inden for forskellige discipliner med forskellige teoretiske udgangspunkter og videnskabelige afsæt. Det har rødder i kognitions- og personlighedspsykologi med videnskabelige fund fra neurobiologi, organisationsteori, uddannelsesvidenskab m.m. Der findes mindst 70 forskellige stilteorier (Coffield et.al, 2004), som inkluderer begavelse, læring, undervisning, strategier, intelligenser, tænkemåder, forståelsesdimension m.m.

Ud af dette brede felt har vi valgt en lærings- og undervisningsorienteret stilteori, Dunn og Dunns læringsstilmodel, som har haft stor gennemslagskraft i Norden. Den har en solid, international, forskningsbaseret baggrund og kan i praksis tilpasses klasseværelse, undervisning og skole. Desuden har den stor indflydelse på ledelses- og organisationsudvikling. Modellen er fra 60'erne, hvor den blev lanceret af professorerne Rita og Kenneth Dunn. I denne bog har vi valgt at fortolke og fremstille modellen med udgangspunkt i nordisk forskning.

I Skandinavien er der et stort behov for at få læringsstilene sat ind i en større pædagogisk sammenhæng. Det er derfor vores ambition med denne bog at få præciseret og tydeliggjort læringsstilenes videnskabelige baggrund, begreber, ord og definitioner for at kunne overføre dem til vores skandinaviske uddannelseskontekst, og således at lærere, som henter inspiration i og arbejder med læringsstile, kan forvisse sig om, at deres praksis hviler på et solidt grundlag.

Krav om og lyst til at lære

Vi ved, at der på alle planer i samfundet er *krav om at lære*. Fra forskningen inden for især positiv psykologi ved vi også, at alle mennesker er født nysgerrige og i princippet har *lyst til at lære*.

Enhver underviser, leder, forælder eller hvem som helst, der arbejder med formidling, kan opleve, at der er en stor afstand mellem det, der er krav om, at den studerende, medarbejderen eller barnet skal lære og det, som vedkommende har lyst til at lære.

I bogen redegør vi for, hvilke kompetencer underviseren, lederen eller forælderen skal besidde for at få læringskrav og læringslyst til at hænge bedre sammen. Vi viser, hvordan man øger sandsynligheden for, at kravene om læring og lysten til læring går hånd i hånd, ved at anvende læringsstilene. Vi kigger nærmere på flowbegrebet, som netop er et udtryk for en dyb sammenhæng mellem *krav om at lære* og *lyst til at lære*.

Behov for læringsstile i praksis

„Hvilken praktisk nytte kan denne teori have i vores nordiske uddannelses-system“, kan man meget vel spørge. Lad os derfor redegøre for nogle af de vigtigste grunde til, at der er behov for denne bog:

Regeringen i Danmark har en målsætning om, at 95 procent af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Fra OECD's Pisa-rapport (2005) ved vi imidlertid, at ca. 20 procent af eleverne forlader folkeskolen uden tilstrækkelige læsekundskaber til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Som en naturlig følge heraf bliver 'drop-out'-procenten på ungdomsuddannelserne al for høj. I øjeblikket gennemfører således under 80 procent af en årgang en ungdomsuddannelse. Så der er lang vej til en opfyldelse af regeringens erklærede målsætning.

Den samme situation gør sig gældende i Sverige. En stor del af eleverne i gymnasiet afbryder deres studier eller får ikke en tilfredsstillende eksamen.

Hver tredje elev går ud af gymnasiet uden en brugbar eksamen (Skolverket, 2010). En fjerdedel af alle elever går ud af niende klasse (folkeskolen) med lave karakterer.

Norge oplever en tilsvarende problematik. Fx afslutter 20 procent af de norske elever deres uddannelse efter erhvervsskolen eller gymnasiet, og kun 70 procent af disse elever opnår studie- og erhvervskompetence (samme kilde).

Statistikker peger på et behov for større viden om, hvordan de studerende lærer samt for konkrete metodiske redskaber til at øge læringen og fastholde eleverne i uddannelsessystemet.

Behovet for nye metoder i undervisningen gælder specielt elever med dårlige erfaringer fra folkeskolen. Mange lærere savner metoder til at undervise elever, som lærer på en alternativ måde¹. I Danmark har man i de senere år forsøgt med forskellige specielle pædagogiske tiltag og redskaber uden at have løst problemet.

Et andet forhold er, at lærerne på de praktiske uddannelser ofte selv har en praktisk faglig baggrund. De lærer måske selv bedst på alternative måder og befandt sig heller ikke særlig godt i den traditionelle boglige skole. Men når disse lærere selv skal til at undervise i teoretisk stof, kan de blive usikre og alligevel benytte traditionelle metoder, hvilket indebærer, at de benytter metoder, som hverken passer til de unge eller lærerne selv. Når de holder fast i den traditionelle læringsform, kan det skyldes vanens magt eller manglende kendskab til andre metoder.

Vi ved fra forskning og fra praktiske erfaringer, at der findes metoder og strategier til alle typer af elever. I forbindelse med Fastholdelseskaravanens² indsats på ungdomsuddannelserne har det vist sig, at når lærerne opnår sikkerhed i at anvende læringsstilene, bliver de mindre usikre i deres metodevalg og formår at undervise på en måde, så alle elever får langt bedre mulighed for at tilegne sig stoffet. For disse lærere har læringsstilmetoderne været en øjenåbner, og mange har fået mulighed for at undervise på en måde, der ikke bare passer eleverne, men også lærerne langt bedre.

1 Traditionel læring skal her forstås som en analytisk tilgang med tekster og spørgsmål og en lærer, der gennemgår indholdet. Alternativ læring kan være metoder, der bygger på fx 'learning-by-doing', 'hands-on-learning', gruppelæring, metoder for svage læsere og for elever, som ønsker at arbejde selvstændigt.

2 Fastholdelseskaravanen er et tværministerielt projekt mellem Integrationsministeriet og Undervisningsministeriet samt en selvstændig del af kampagnen 'Brug for alle unge', der blev igangsat i 2002 af Integrationsministeriet. Fastholdelseskaravanen skal få flere unge med en anden etnisk baggrund end dansk til at gennemføre en erhvervsuddannelse.

Alle som på en eller anden måde er involveret i uddannelse og undervisning får desuden viden om, hvordan læringsstile påvirker kommunikations-situationer og vores måder at lede både enkeltpersoner og grupper.

Bogens opbygning

Efter dette indledende kapitel i Del 1 følger kapitel 2, „Introduktion til begrebet læringsstile“, hvor der stilles skarpt på, hvad læringsstile er og ikke er, hvad læringsstile kan og ikke kan bruges til i undervisning og formidling. Her gives også en begrundelse for valget af Dunn og Dunns læringsstilmodel frem for andre. Kapitlet afsluttes med et bud på læringsstilspædagogikken i en skandinavisk uddannelseskontekst.

Kapitel 3, „Dunn og Dunns model i skandinavisk version“, indeholder en grundig gennemgang af de 20 faktorer i vores skandinaviske version af Dunn og Dunns læringsstilmodel samt af udviklingsområder og styrker i relation til de forskellige præferencer. Kapitlet behandler desuden faldgruber ved modellen samt kritikken af den.

I kapitel 4, „Læringsstile i erhvervsuddannelsesområdet“, følger en praktisk gennemgang af arbejdet med læringsstile på erhvervsuddannelsesområdet. Eksemplerne stammer fra skoler og uddannelsessteder i Norden og er hentet fra både ungdoms- og voksenundervisning. Der anvises konkrete metoder og gives forslag til, hvad underviseren kan gøre, og hvad han eller hun kan bede eleverne om at gøre. Afslutningsvist retter vi fokus mod, hvad skoler, uddannelsesorganisationer og organisationer kan gøre, og belyser læringsstile som et livsvarigt redskab med betydning for studiestrategier, selvfølelse, personlig udvikling og metakognition.

I kapitel 5, „Test – hvorfor og hvordan?“, diskuteres kortlægningen af læringsstilsprofiler og kravet om videnskabelighed (validitet). De forskellige typer af bedømmelsestest beskrives, herunder deres fordele og ulemper. Kapitlet giver også et indblik i, hvordan man kan observere og bedømme læringsstile, hvilken praktisk nytte man kan have af at lære sin egen stil at kende og hjælpe andre til at kende deres, samt hvad man kan anvende denne viden til på individ-, gruppe- og lederniveau.

I kapitel 6, „Undervisningsplanlægning og læringsstile“, udvides perspektivet til uddannelsesplanlægning og læringsstile, og der redegøres for, hvordan man som lærer kan planlægge undervisningen ud fra de grupper, man møder, og hvordan man kan designe kurser, uddannelser, lektioner og temaer med udgangspunkt i læringsstilspædagogik dels for at individualisere, dels for at være konkurrencedygtig som skole eller uddannelsesstilbud.

I kapitel 7, „Læringsstile som kommunikationsredskab“, perspektiveres læringsstile som redskab i kommunikationen, hvor læseren kan lære mere om læringsstile og forskellige kommunikationsmønstre, ikke-verbal kommunikation og vejledning/coaching.

I kapitel 8, „Forskningsgrundlag med fokus på erhvervsuddannelsesområdet“, præsenteres det forskningsmæssige grundlag med specielt fokus på erhvervsuddannelsesområdet. Kapitlet sammenfatter den internationale og den skandinaviske forskning inden for læringsstile og retter fokus mod tværvideenskabelig forskning (hjerneforskning, psykologisk og pædagogisk forskning samt sociologiske grænseflader).

I bogens Del II, der udgøres af kapitel 9, „Kortlæg din læringsstil“, får læseren redskaber til at klarlægge sin egen læringsstil og et katalog af ideer til, hvordan man optimerer sin læring ud fra sin læringsstil.

Del III består af kapitel 10, „implementering af læringsstile i en hel organisation“. Kapitlet rummer en model for arbejdet med implementering af læringsstile i egen organisation og et konkret eksempel fra implementeringen af læringsstile på Gaurslund Skole ved Vejle.